

”

Терещук Г., Янкович О. Формування у молодших школярів вміння нетикету в умовах диджиталізації початкової освіти. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2025. Том 13, № 3. С. 85-91. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i3-013>.

Tereshchuk H., Yankovych O. Formuvannia u molodshykh shkoliariv ymninnia netyketu v umovakh dydzhytalizatsii pochatkovoї osvity [Formation of primary school students' netiquette skills in the context of the digitalization of primary education]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2025. Vol. 13, No 3. S. 85-91. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i3-013>.

УДК 373.3.016:[004.7:395

DOI: 10.31110/2616-650X-vol13i3-013

Григорій ТЕРЕЩУК

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-1717-961X>

g.tereschuk@tnpu.edu.ua**Олександра ЯНКОВИЧ**

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-4253-5954>
yankov@tnpu.edu.ua

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ВМІННЯ НЕТИКЕТУ В УМОВАХ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Анотація. У зв'язку з тим, що початкова освіта перебуває на етапі диджиталізації, комунікація між учасниками освітнього процесу відбувається і в офлайн, і в онлайн-форматах. Зважаючи на це, а також на відображення цієї проблеми у змісті Державного стандарту початкової освіти та Концептуальних засад реформування середньої освіти «Нова українська школа», виникає потреба формувати у молодших школярів вміння етичної взаємодії в інтернеті. У статті проаналізовано підходи до трактування поняття «нетикет» та з'ясовано сутність вміння нетикету молодших школярів як одного з інформаційно-цифрових, як здатність особистості етично поводитися у Глобальній мережі на публічних вебресурсах та у приватному онлайн-спілкуванні. Визначено систему правил міжособистісної взаємодії здобувачів початкової освіти в інтернеті: сприймати іншого користувача Глобальної мережі як справжню людину, яка відчуває спектр емоцій та почуттів, що залежать від онлайн-ситуації; поводитися у віртуальному світі так, як і в реальному житті; поважати час, приватність та авторське право кожного користувача інтернету; не реагувати, коли хтось починає онлайн-конфлікт, а коли він розпочався – не продовжувати його; дотримуватися мовних норм спілкування (застосовувати кліше ввічливості; писати грамотно, чітко та лаконічно; не змішувати великі та малі літери у словах; не писати капслоком; використовувати доцільну кількість емоджі; не спамити голосовими, текстовими та відеоповідомленнями); тощо. Досліджено шляхи формування вміння нетикету в учнів початкової школи в умовах диджиталізації початкової освіти, зокрема: написання есе "Чому важливо етично поводитися в інтернеті?", заповнення бланка листа ввічливості у Всесвітній павутині, проведення тематичної ранкової зустрічі, спілкування у форматі бесіди з елементами розповіді про правила етичної поведінки у Глобальній мережі, застосування інтерактивних методів та кейс-методу, здійснення аналізу фото та малюнків, які відображають порушення чи дотримання вказаних правил, організація роботи над тематичними плакатами, участь в онлайн-грі «Interland: Безпека дітей в Інтернеті» (частина – «Королівство доброти»).

Ключові слова: інформаційно-цифрові вміння; правила нетикету; вміння нетикету; диджиталізація початкової освіти; початкова школа; освітній процес; молодші школярі.

Grygorii TERESHCHUK

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-1717-961X>

g.tereschuk@tnpu.edu.ua**Oleksandra YANKOVYCH**

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-4253-5954>
yankov@tnpu.edu.ua

FORMATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS' NETIQUETTE SKILLS IN THE CONTEXT OF THE DIGITALIZATION OF PRIMARY EDUCATION

Abstract. Due to the fact that primary education is at the stage of digitalization, communication between participants in the educational process takes place both offline and online. In view of this, as well as the reflection of this problem in the content of the State Standard of Primary Education and the Conceptual Framework for Reforming Secondary Education 'New Ukrainian School', there is a need to develop the skills of ethical interaction on the Internet in primary school students. The article analyses the approaches to the interpretation of the concept of 'netiquette' and clarifies the essence of junior schoolchildren's netiquette skills as one of the information and digital skills, as the ability of a person to behave ethically on the Global Network on public web resources and in private online communication. The system of rules for interpersonal interaction of primary education students on the Internet is defined as: to perceive another user of the Global Network as a real person who experiences a range of emotions and feelings that depend on the online situation; to behave in the virtual world as in real life; to respect the time, privacy and copyright of each Internet user; not to react when someone starts an online conflict, and when it has started - not to continue it; to adhere to the language norms of communication (use courtesy clichés; write competently, clearly and concisely; do not mix uppercase and lowercase letters in words; do not write in capslock; use an appropriate number of emojis; do not spam voice, text and video messages); etc. The ways of forming netiquette skills in primary school students in the context of digitalization of primary education are investigated, in particular: writing an essay 'Why is it important to behave ethically on the Internet?', filling out a courtesy letter on the World Wide Web, holding a thematic morning meeting, communicating in the format of a conversation with elements of a story about the rules of

ethical behavior on the Global Network, using interactive methods and the case method, analyzing photos and drawings that reflect violations or compliance with these rules, organizing work on thematic posters, participating in the online game 'Interland: Children's Safety on the Internet' (part of the 'Kingdom of Kindness').

Keywords: *information and digital skills; rules of netiquette; netiquette skills; digitalization of primary education; primary school; educational process; primary school students.*

Постановка проблеми. Сьогодні початкова освіта перебуває на етапі цифрової трансформації. Усі суспільні сфери працюють над тим, щоб перенести значну частину інформації у цифровий формат. Так, помітною стає і диджиталізація початкової освіти, оскільки, зважаючи на виклики пандемії Covid-19 та російської агресії проти України, чимало колись офлайн-роботи було переведено в онлайн.

Диджиталізація початкової освіти проявляється через створення та функціонування інтерактивних освітніх платформ, використання планшетів і комп'ютерів на уроках, впровадження цифрових підручників, надання доступу до онлайн-ресурсів для самонавчання, розробку програм з розвитку цифрових навичок, реалізацію дистанційного навчання, застосування освітніх додатків та ігор, провадження онлайн-комунікації між учителями та батьками, застосування штучного інтелекту для індивідуалізації освітнього процесу, застосування інструментів віртуальної та доповненої реальності в освітньому процесі тощо. У цих умовах особливо важливою стає проблема формування в усіх учасників освітнього процесу, а особливо – у молодших школярів, інформаційно-цифрових умінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначене питання відображене у працях іноземних та українських дослідників. Зокрема, К. Волш вивчає застосування нетикету у соціальних мережах для забезпечення цифрової безпеки. Дослідниця обґрунтовує ефективні практики формування цифрового громадянства школярів, дотримання безпечності та відповідальності в інтернеті. Вона пропонує авторські уроки, які дають змогу вдосконалити компетентності учнів у сфері провадження цифрового життя, дотримання авторського права, протидії кіберзалякуванням, підтримки цифрового здоров'я та благополуччя, правильної поведінки у соціальних мережах тощо [17].

В. Ши визначає десять правил мережевого нетикету. Авторка стверджує, що для забезпечення належного способу спілкування в онлайн-середовищі потрібно: пам'ятати про іншу людину; дотримуватися тих самих стандартів поведінки в інтернеті, що й у реальному житті; знати своє місце у кіберпросторі; поважати час і пропускну здатність навколишніх; добре виглядати в інтернеті; ділитися експертними знаннями; допомагати тримати «вогняні війни» під контролем; поважати приватне життя інших людей; не зловживати своєю владою; прощати чужі помилки [16].

С. Бирик обґрунтовує специфіку мовного нетикету. Дослідниця, окрім необхідності бути чемним та ввічливим, дотримуватися правил, сформованих у конкретній мережевій групі, норм культурної та грамотної комунікації, акцентує на важливості формальних особливостей писемного онлайн-спілкування: застосування зручних для швидкого читання шрифтів, незмішування великих і малих літер у повідомленні, відсутність переобтяження повідомлень емотиконами, уникнення написання текстів без пробілів [1].

Д. Прайс створює методичні рекомендації щодо формування вміння етично поводитися в інтернеті в учнів початкової школи. Так, дослідниця розробила сімнадцять уроків для молодших школярів, під час яких вчить їх розуміти сутність нетикету, його роль та правила на основі виконання практичних завдань. Зміст останніх охоплює створення та надсилання електронного листа вчителю та однокласнику; розробку цифрових продуктів (слайдів) та їх аналіз, дотримуючись етичних норм; вивчення стратегій ведення ввічливої розмови у Глобальній мережі (як приклад – формулювання гіпотетичних запитань) [15].

В. Чайка та А. Шишак обґрунтовують необхідність формування вміння нетикету у структурі інформаційно-цифрових умінь молодших школярів. Вони трактують це поняття як здатність особистості етично поводитися в інтернеті. Правилами нетикету автори визначають такі: поважати час та право на приватність інших людей, писати грамотно та відповідно до вимог мережі, бути ввічливими та уникати конфліктів [9]. Крім цього, науковці акцентують на необхідності враховувати характеристики адресата й мету віртуальної комунікації та усвідомлювати реалістичність онлайн-спілкування [10].

Таким чином, аспектно відображення проблеми у наукових розвідках дослідників свідчить про її актуальність та необхідність детального вивчення.

Мета статті полягає в тому, щоб з'ясувати сутність вміння нетикету, визначити правила етичної поведінки в інтернеті та дослідити шляхи формування вміння нетикету в учнів початкової школи в умовах диджиталізації початкової освіти.

Методи дослідження: аналіз документів і науково-педагогічних літературних джерел, узагальнення та конкретизація теоретичного матеріалу та практичних напрацювань у контексті проблеми дослідження.

Виклад основного матеріалу. О. Гришко та Л. Клевака розуміють уміння як «здатність людини виконувати певну діяльність або дії на основі раніше набутого досвіду» та «готовність особистості здійснювати певну діяльність як в знайомих, так і в нових (нестандартних) ситуаціях, як

якість особистості, здатної акумулювати, творчо відбивати і видозмінювати засвоєні способи діяльності у власному досвіді і переносити їх в нові умови» [2, с. 104]. Науковці зазначають, що відповідно до концепції про людську діяльність уміння є «окремою діяльністю», яка «спрямована на досягнення мети, що ґрунтується на синтезі розумових і практичних дій» [2, с. 104]. Якщо така діяльність пов'язана з опрацюванням інформації у цифровій формі, зокрема й онлайн-комунікацією, та добором відповідних засобів ІКТ й алгоритмів дій з ними для реалізації запиту, то такі вміння доцільно називати інформаційно-цифровими [9, с. 69].

Окрім поняття «інформаційно-цифрові уміння», у сфері освіти і науки вживають й інші його повні або часткові аналоги. Як зазначає А. Іваницька, Міжнародний союз електрозв'язку здатність використовувати ІКТ так, щоб допомагати людям досягати корисних, високоякісних результатів у повсякденному житті для себе та інших, враховуючи ступінь, до якої людина здатна збільшити переваги ІКТ і зменшити потенційну їх шкоду, пов'язану з більш негативними аспектами цифрової взаємодії, називає цифровими вміннями (навичками) [14, с. 64]. Л. Макаренко поділяє думку Н. Морзе про те, що сукупність знань, умінь і навичок, оволодіння якими дає змогу підготувати учнів до можливості застосування обчислювальної техніки в подальшій практичній діяльності, доцільно найменувати терміном «комп'ютерна грамотність» [5, с. 97].

У межах нашого дослідження надаємо перевагу вживанню терміна «інформаційно-цифрові вміння», оскільки він дає змогу зацентувати увагу не лише на технічній роботі з комп'ютером, а й на аналізі, критичному осмисленні та використанні ІКТ для навчання та побутового життя, що особливо важливо в умовах диджиталізації початкової освіти; а також цей термін дає змогу враховувати особливості учнів молодшого шкільного віку, які перебувають на початковому етапі оволодіння такими здатностями.

Серед інформаційно-цифрових умінь молодших школярів розрізняють такі: «вміння шукати інформацію в інтернеті, вміння критично оцінювати цифрові дані, вміння обирати необхідні для виконання навчального завдання цифрові засоби, вміння добирати та використовувати цифрові засоби для онлайн-комунікації, вміння «нетикету», вміння створювати та редагувати цифровий продукт, вміння безпечно поводитися в інтернеті, вміння самостійно вирішувати елементарні технічні проблеми» [9, с. 71].

Використання молодшими школярами цифрових пристроїв та застосунків для спілкування вимагає від них сформованості вміння нетикету. Такі здатності визначаються обов'язковими для оволодіння учнями початкової школи, оскільки вони визначені у структурі інформаційно-комунікаційної компетентності відповідно до Державного стандарту початкової освіти. Так, інформаційно-комунікаційна компетентність молодших школярів передбачає опанування здатністю «безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях» [3]. А сутність інформаційно-цифрової компетентності відповідно до Концептуальних засад реформування середньої школи «Нова українська школа» охоплює «розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо)» [2, с. 11]. Тож, зважаючи на зазначене, актуальним є дослідження проблеми формування у молодших школярів вміння нетикету в умовах диджиталізації початкової освіти.

Термін «нетикет» науковці тлумачать по-різному, тому існує необхідність дослідити його сутність.

Ще у 2009 році у Рекомендаціях Міністерства освіти, культури, спорту, науки і технологій Японії щодо комп'ютеризації освіти визначено нетикет як правильне чи неправильне судження про міжособистісну комунікацію в інтернеті [12]. Тому сам зміст цього поняття передбачає існування правил поведінки у Глобальній мережі. Якщо їх дотримуються – йдеться про правильний нетикет, якщо ігнорують – неправильний. Тож, відповідно до зазначеного, дії в інтернеті можуть бути етичними чи неетичними.

К. Волш зазначає, що онлайн-етикет – це правила етикету для розміщення повідомлень в онлайн-сервісах, зокрема у групах новин в інтернеті. Він охоплює не тільки правила ввічливості в обговореннях, а також спеціальні вказівки, унікальні для електронного характеру повідомлень на форумах [17, с. 10]. Доцільно зробити висновок, що в цьому випадку йдеться саме про дотримання культури поведінки у Глобальній мережі.

Нетикет – «це не просто зведення правил усного та писемного спілкування в інтернеті, але й система, що орієнтує користувачів Мережі на дотримання принципів культури мовлення незалежно від того, віртуальне воно чи реальне» [1, с. 128]. Тож ми розуміємо нетикет як «сукупність правил поведінки в інтернеті», які демонструють сформованість культури поведінки особистості [11, с. 22].

Обґрунтуємо десять правил нетикету, визначених В. Ши, дотримуватися яких слід як дорослим, так і дітям.

1) пам'ятайте про людину. Коли юзер спілкується в інтернеті, він бачить лише екран комп'ютера. Однак за монітором – справжні люди, які мають такі ж емоції та почуття. Тому перед тим, як щось писати в інтернеті, варто задуматися, чи могли б ви сказати це комусь в обличчя;

2) дотримуйтеся тих самих стандартів поведінки в інтернеті, що й у реальному житті. Хоч більшість людей є законослухняними у реальності, вони все ж можуть здійснювати незаконні речі у Глобальній мережі: використовувати умовно безкоштовне програмне забезпечення, поширення приватної інформації чи порушення авторського права. Цього слід уникати;

3) знайте, де ви знаходитесь у кіберпросторі. Залежно від того, на якому вебсайті перебуває користувач, можуть відрізнятися правила спілкування. Тож завжди важливо спочатку вивчити специфіку комунікативних засобів, які використовуються на ресурсі, а вже потім брати участь у дискусії;

4) поважайте час і пропускну здатність інших людей. Надсилаючи повідомлення чи допис іншому користувачу інтернету, людина бере на себе відповідальність за те, що час, витрачений на ознайомлення з інформацією, не буде дарма згаяним, а ресурси, на яких збережуться матеріали, зуміють виконати свою функцію без переобтяження. Тому важливо ділитися тільки тим, що точно є потрібним та корисним для людини;

5) добре виглядайте в інтернеті. Щоб цього досягти, потрібно дотримуватися правильного правопису та не допускати граматичних помилок. Також дописи мають бути змістовними, логічними та чіткими. При цьому слід бути ввічливим, не лаяти та не ображати інших, не починати конфлікти та не відповідати на них;

6) діліться експертними знаннями. Якщо користувач інтернету справді є експертом у конкретній галузі, то він може поділитися своїми науково та практично підтвердженими знаннями, щоб допомогти іншим. Адже насправді саме в цьому і було першочергове завдання створення Глобальної мережі;

7) допоможіть тримати «вогняні війни» під контролем. Якщо користувачі інтернету щось обговорюють, вони можуть робити це емоційно. Висловлення емоцій – не заборона. Однак якщо дискусії переростають у сварку та гнівні листи, таке продовжувати не слід, адже це руйнує товариськість спілкування;

8) поважайте приватне життя інших людей. Неетично читати повідомлення у соцмережах інших людей, які адресовані не вам, а також ділитися цією інформацією з іншими;

9) не зловживайте своєю владою. Якщо людина є адміністратором певної групи і вона має доступ до змісту особистих листів інших користувачів, читати їх все одно не варто;

10) прощайте чужі помилки. Потрібно зважати на те, що користувач може би новачком в інтернеті. Тому він може допускати певні помилки нетикету. Якщо хибі суттєві, то щоб подолати це, можна ввічливо дати пораду під час приватного спілкування. Якщо ж ні – слід добре подумати, чи варто наголошувати на них [16].

Нетикет молодших школярів передбачає дотримання ними системи норм віртуального спілкування у межах публічних (блоги, чати, коментування дописів у соцмережах) чи приватних (месенджери, е-пошта, директ тощо) сервісів [10, с. 151]. Однак найчастіше учні початкової школи комунікують онлайн із педагогами, родичами та друзями.

Під час обміну інформацією онлайн з вчителями молодші школярі намагаються дотримуватися правил нетикету: вони використовують кліше для привітання, прощання, подяки, прохання («Добрий день, ...», «До побачення», «Дякую», «Будь ласка»); не змішують великі та малі літери у словах; не пишуть капслоком; використовують мало або не використовують зовсім емоджі; намагаються висловлюватися грамотно та не грубіянять; тощо [1]. Однак під час спілкування з родичами чи особливо з друзями молодші учні початкової школи порушують встановлені правила нетикету. Зокрема, вони швидко змінюють тему спілкування, «скорочують слова, пропускають розділові знаки (що пов'язано не із недостатністю мовних знань та вмінь, а з бажанням бути «усім на одній хвили»), пишуть тільки частинами речень, надсилають багато емоджі, голосових та відеоповідомлень, спамлять ними тощо» [10, с. 152].

Щоб мотивувати молодших школярів дотримуватися правил нетикету, можна також запропонувати їм написати есе «Чому важливо етично поводитися в інтернеті?»; заповнити бланк листа ввічливості в інтернеті, який містить такі розділи: кліше-привітання, кліше-прощання, кліше-подяки, кліше-прохання.

Щодня педагог проводить з учнями початкової школи ранкову зустріч, що є запланованим та структурованим освітнім заходом, який триває 15–25 хвилин на початку дня та проводиться для того, щоб створити позитивну атмосферу у класі на весь навчальний день. Вона складається з вітання, групового заняття, обміну інформацією та щоденних новин [7]. Так, у межах реалізації цих структурних компонентів ранкової зустрічі доцільно дослідити та обговорити сутність правил поведінки онлайн у процесі бесіди з елементами розповіді. Молодші школярі з власного досвіду знають чимало таких

твердження, однак важливо всебічно їх пояснити та обговорити їх практичну реалізацію. Наприклад, здобувачі початкової освіти володіють інформацією про те, що потрібно ввічливо спілкуватися з іншими людьми, зокрема і в інтернеті. Але потрібно сформулювати конкретні тези, як саме це робити: використовувати слова ввічливості; нікого не ображати та не обзивати; бути уважним до думки іншого; тощо.

Слід також використати інтерактивний метод «Розігрування ситуації за ролями» [6, с. 48]. Так, під час рольової гри слід організувати віртуальне спілкування на певну тему, під час якого один із учнів початкової школи грає роль етичного користувача в інтернеті, а інший – того, хто не володіє правилами нетикету. Молодші школярі мають добре обмірковувати свої ролі та ситуацію. Після її розігрування усім класом варто обов'язково організувати обговорення, даючи відповіді на запитання: як ви почували себе у цій ролі? чому? чи траплялася з вами така ситуація? чому важливо етично спілкуватися в інтернеті?

Ефективним для формування вміння нетикету в учнів початкової школи є застосування кейс-методу. Кейси для обговорення можуть мати різне змістове наповнення, однак компоненти їх структури завжди є аналогічними: проблемна ситуація (випадок); питання для обговорення або завдання до проблемної ситуації; якщо існує необхідність, то ще й корисна для розв'язання проблеми додаткова інформація (графіки, документи, дані тощо) [4, с. 415]. Під час роботи над кейсами варто:

1) запропонувати учням прочитати підготовлену життєву або гіпотетичну суперечливу ситуацію;

2) проаналізувати її з молодшими школярами, користуючись запитаннями, пов'язаними з фактами (Що відбулося? Де і коли? Хто є учасниками ситуації?), проблемою (У чому полягає конфлікт? Яке питання потрібно вирішити для розв'язання ситуації? Які інтереси кожної зі сторін?), аргументами (Які аргументи слід навести, щоб захистити позиції кожної сторони?), рішенням (Яким буде розв'язок ситуації? Чому? Які наслідки цього рішення?) [6, с. 40].

Наведемо приклад кейса для формування у молодших школярів вміння нетикету:

Вчитель дав на домашнє завдання виконати проєкт «Традиції мого дому». Після школи Андрій трохи відпочив, а згодом приступив до роботи. Він витратив чимало часу на підготовку завдання. Коли проєкт було завершено, годинник показував 23:00. Учень надіслав проєкт вчителю на перевірку та спокійно ліг спати. Наступного дня вчитель похвалив Андрія за вдало виконане завдання, однак зробив зауваження щодо володіння хлопцем правилами нетикету.

Питання для обговорення можуть бути такими:

- Про кого йдеться у ситуації?
- Що відбулося?
- У чому полягає проблема ситуації?
- Чому учень надіслав завдання так пізно?
- У чому причина зауваження вчителя?
- Як порозумітися у цій ситуації?
- Як можна було її уникнути?
- Якого правила нетикету не дотримався Андрій?
- Чому це правило є важливим?

Також для формування вміння нетикету можна аналізувати фото та малюнки, які відображають порушення чи дотримання правил етичної поведінки у Глобальній мережі. Зміст малюнків може містити текстовий спам без сенсу («бла-бла-бла-бла»); переобтяження смайликами, капслоками, надмірною кількістю розділових знаків (=)=)=) Я ТУТ!!!!!!!); текст повідомлення у соцмережі без конкретики (Ти будеш там у середу? (де саме? у яку саме середу? о котрій годині? хто автор повідомлення?)) [15, с. 9].

Для формування вміння нетикету у молодших школярів доцільно організовувати роботу над тематичними плакатами, наприклад, у формі інфографіки «Нетикет для школярів» [8]. Цей плакат містить вісім правил, яких слід дотримуватися під час взаємодії онлайн, зокрема такі:

- спілкуватися з іншими потрібно так, як би хотіли, щоб спілкувалися з вами;
- дотримуйтеся тих же правил, що і в реальному житті;
- вчіться пробачати помилки іншим;
- не розголошуйте особисту інформацію (пароль, адресу, номер телефону);
- завжди зберігайте спокій та не відповідайте грубістю на невихованість;
- уникайте написання слів великими літерами, навіть для посилення значення написаного тексту;

- не беріть участі у конфліктах, намагайтеся їх уникати;
- пишіть грамотно, без помилок, чітко і коротко, пам'ятаючи про авторське право [8].

Робота над цим та аналогічними плакатами охоплює перегляд зображення, перерахування тексту та обговорення кожного правила. Доцільно також запитати у молодших школярів, чи розуміють

вони те чи інше правило, чи дотримуються воно його у повсякденному житті, а також запропонувати навести приклад із життя, коли це твердження ігнорують. Наприкінці спілкування слід зацентрувати на важливості дотримання правил нетикету для кожного користувача інтернету. Також учні самостійно під керівництвом педагога можуть створити такий плакат, схематично відобразивши зміст правил нетикету, яких необхідно дотримуватися у повсякденному житті. Або доцільним може бути оформлення пам'ятки про це.

Також можна запропонувати молодшим школярам пройти в онлайн-грі «Interland: Безпека дітей в Інтернеті» від Google одну із чотирьох частин, яка має назву «Королівство доброти» [13]. Вона спрямована на формування у дітей, зокрема молодшого шкільного віку, знань та вмінь чемної поведінки у Глобальній мережі. Після того, як здобувачі початкової освіти зіграють у таку гру, доцільно організувати обговорення правил нетикету, про які згадувалося у ній.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, нетикет є системою правил міжособистісної взаємодії в інтернеті. Вміння нетикету молодших школярів передбачає їхню здатність етично поводитися у Глобальній мережі як на публічних вебресурсах, так і в приватному онлайн-спілкуванні. Це вміння належить до інформаційно-цифрових. Сприяння його формуванню обумовлено змістом Державного стандарту початкової освіти та Концептуальних засад реформування середньої освіти «Нова українська школа».

До правил нетикету, якими мають теоретично та практично оволодіти здобувачі початкової освіти, належать такі: сприймати іншого користувача Глобальної мережі як справжню людину, яка відчуває спектр емоцій та почуттів, що залежать від онлайн-ситуації; поводитися у віртуальному світі так, як і в реальному житті; поважати час, приватність та авторське право кожного користувача інтернету; не реагувати, коли хтось починає онлайн-конфлікт, а коли він розпочався – не продовжувати його; дотримуватися мовних норм спілкування (застосовувати кліше ввічливості; писати грамотно, чітко та лаконічно; не змішувати великі та малі літери у словах; не писати капслоком; використовувати доцільну кількість емоджі; не спамити голосовими, текстовими та відеоповідомленнями); тощо.

Формування у молодших школярів вмінь нетикету доцільно здійснювати на засадах комплексного підходу щодо оптимального поєднання словесних, наочних і практичних методів, організації самостійної роботи, використання інноваційних технологій, зокрема: запропонувати їм написати есе "Чому важливо етично поводитися в інтернеті?", заповнити бланк листа ввічливості у Всесвітній павутині, провести тематичну ранкову зустріч, поспілкуватися у форматі бесіди з елементами розповіді про правила етичної поведінки у Глобальній мережі, застосувати інтерактивні методи та кейс-метод, здійснити аналіз фото та малюнків, які відображають порушення чи дотримання вказаних правил, організовувати роботу над тематичними плакатами, взяти участь у частині онлайн-гри «Interland: Безпека дітей в Інтернеті» під назвою «Королівство доброти» та ін.

Перспективи майбутніх розвідок вбачаємо у дослідженні методичних аспектів формування усіх інформаційно-цифрових умінь молодших школярів та цілісному вивченні зарубіжного досвіду із зазначеної проблеми.

Список використаних джерел

1. Библик С. Нетикет, або мережевий етикет. *Культура слова*. 2015. Вип. 82. С. 125–128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kuls_2015_82_28.
2. Гришко О. І., Клевака Л. П. Аналіз змісту понять «навичка» і «вміння» в психолого-педагогічній літературі. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький : Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2018. Вип. 173. С. 103–106. URL: <https://cusu.edu.ua/images/download-files/naukovi-zapysky/173/23.pdf>.
3. *Державний стандарт початкової освіти*. Київ, 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>.
4. Жаркова І. І., Янкович О. І. Технологія кейс-стаді в освітньому процесі НУШ як засіб розвитку критичного мислення молодших школярів. *Вісник науки та освіти*. Київ, 2023. Вип. № 9(15). С. 408–420. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-9\(15\)-408-420](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-9(15)-408-420).
5. Макаренко Л. Л. Формування поняття комп'ютерної грамотності в педагогічній науці. *Наукові записки : збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2003. Вип. 54. С. 93–101. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17951/Makarenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
6. Пометун О. І., Пироженко Л. В. *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн.* К.: Видавництво А.С.К., 2004. 92 с.
7. Ранкова зустріч: що це і навіщо. *Нова українська школа*: вебсайт. URL: <https://nus.org.ua/2017/08/12/rankova-zustrich-shho-tse-i-navishho/>.
8. Урсуленко Н. О. Інфоґрафіка «Нетикет для школярів». *Inforamtik.pp.ua*: вебсайт. URL: <https://informatik.pp.ua/bezpechnyi-internet/infohrafika-netyket-dlia-shkoliariv/>.

9. Чайка В., Шишак А. Інформаційно-цифрові вміння учнів початкової школи: сутність, види, змістові характеристики. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. № 1. С. 69–77. <https://doi.org/10.25128/2415-3605.23.1.9>.
10. Шишак А. М. Нетикет учнів початкової школи: сутність та характеристика. *Педагогічна освіта у світлі реформ та викликів* : матеріали Третьої (III) Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених (м. Львів, 13-14 квітня 2023 року). Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2023. С. 151–154.
11. Янкович О. І. Моральне виховання учнів молодшого шкільного віку в процесі реалізації медіаосвіти. *Педагогічний альманах*. 2017. Вип. 33. С. 18–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2017_33_4.
12. Chapter 5 Information Morals about the Computerization of the Education: Guide making meeting (the fourth) distribution document of the Ministry of Education, Culture, Sports, Science, and Technology. 2009. URL: http://www.mext.go.jp/b_menu/shingi/chousa/shotou/056/shiryo/1249660.htm.
13. Interland: Безпека дітей в Інтернеті : вебсайт. URL: https://beinternetawesome.withgoogle.com/uk_ua/interland/landing/reality-river.
14. Iwanicka A. Digital skills of pupils aged 6–9 – children's and adults' perspective. *Problemy Wczesnej Edukacji*. 2021. № 53(2). P. 63–77. URL: https://www.researchgate.net/publication/364547420_Digital_skills_of_pupils_aged_6-9_-_children's_and_adults'_perspective.
15. Price D. Netiquette for Upper Elementary Multilingual Learners: A Curriculum Resource. USA, Minnesota, 2024. 95 p. URL: https://digitalcommons.hamline.edu/hse_cp/1038.
16. Shea V. The core rules of netiquette. San Francisco: Albion Books, 1994. URL: <http://www.albion.com/netiquette/corerules.html>.
17. Walsh C. Netiquette, Digital Safety and Social Networking in the Junior High Classroom. 2020. 57 p.

References

1. Bybyk S. Netyket, abo merezhevyi etyket. *Kultura slova*. 2015. Vyp. 82. S. 125–128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kuls_2015_82_28.
2. Hryshko O. I., Klevaka L. P. Analiz zmistu poniat «navychka» i «vminnia» v psykholoho-pedahohichnii literaturi. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky*. Kropyvnytskyi : Tsentralnoukrainskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Vynnychenka, 2018. Vyp. 173. S. 103–106. URL: <https://cusu.edu.ua/images/download-files/naukovi-zapysky/173/23.pdf>.
3. Derzhavnyi standart pochatkovoi osvity. Kyiv, 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>.
4. Zharkova I. I., Yankovych O. I. Tekhnolohiia keis-stadi v osvitnomu protsesi NUSh yak zasib rozvytku krytychnoho myslennia molodshykh shkoliariv. *Visnyk nauky ta osvity*. Kyiv, 2023. Vyp. № 9(15). S. 408–420. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-9\(15\)-408-420](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-9(15)-408-420).
5. Makarenko L. L. Formuvannia poniattia kompiuternoi hramotnosti v pedahohichnii nautsi. *Naukovi zapysky : zbirnyk naukovykh statei Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*. 2003. Vyp. 54. S. 93–101. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17951/Makarenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
6. Pometun O. I., Pyrozhenko L. V. *Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnolohii navchannia*: nauk.-metod. posibn. K.: Vydavnytstvo A.S.K., 2004. 92 s.
7. Rankova zustrich: shcho tse i navishcho. Nova ukrainska shkola: websait. URL: <https://nus.org.ua/2017/08/12/rankova-zustrich-shho-tse-i-navishcho/>.
8. Ursulenko N. O. InfoHrafika «Netyket dlia shkoliariv». Informatik.pp.ua: websait. URL: <https://informatik.pp.ua/bezpechnyi-internet/infohrafika-netyket-dlia-shkoliariv/>.
9. Chaika V., Shyshak A. Informatsiino-tsifrovi vminnia uchniv pochatkovoi shkoly: sutnist, vydy, zmistovi kharakterystyky. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Ser. Pedahohika*. Ternopil : TNPU im. V. Hnatiuka, 2023. № 1. S. 69–77. <https://doi.org/10.25128/2415-3605.23.1.9>.
10. Shyshak A. M. Netyket uchniv pochatkovoi shkoly: sutnist ta kharakterystyka. *Pedahohichna osvita u svitli reform ta vyklykiv* : materialy Tretoi (III) Vseukrainskoi nauково-praktychnoi konferentsii studentiv, aspirantiv ta molodykh uchenykh (m. Lviv, 13-14 kvitnia 2023 roku). Lviv : LNU im. I. Franka, 2023. S. 151–154.
11. Yankovych O. I. Moralne vykhovannia uchniv molodshoho shkilnoho viku v protsesi realizatsii mediaosvity. *Pedahohichniy almanakh*. 2017. Vyp. 33. S. 18–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2017_33_4.
12. Chapter 5 Information Morals about the Computerization of the Education: Guide making meeting (the fourth) distribution document of the Ministry of Education, Culture, Sports, Science, and Technology. 2009. URL: http://www.mext.go.jp/b_menu/shingi/chousa/shotou/056/shiryo/1249660.htm.
13. Interland: Безпека дітей в Інтернеті : вебсайт. URL: https://beinternetawesome.withgoogle.com/uk_ua/interland/landing/reality-river.
14. Iwanicka A. Digital skills of pupils aged 6–9 – children's and adults' perspective. *Problemy Wczesnej Edukacji*. 2021. № 53(2). P. 63–77. URL: https://www.researchgate.net/publication/364547420_Digital_skills_of_pupils_aged_6-9_-_children's_and_adults'_perspective.
15. Price D. Netiquette for Upper Elementary Multilingual Learners: A Curriculum Resource. USA, Minnesota, 2024. 95 p. URL: https://digitalcommons.hamline.edu/hse_cp/1038.
16. Shea V. The core rules of netiquette. San Francisco: Albion Books, 1994. URL: <http://www.albion.com/netiquette/corerules.html>.
17. Walsh C. Netiquette, Digital Safety and Social Networking in the Junior High Classroom. 2020. 57 p.